

УДК [338.45:37]:332.1:330.341.1

Тамара Чоп

Наталія Габрусєва

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ДОСТУПНІСТЬ ОСВІТИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

Tamara Chop

Nataliia Habrusieva

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

THE AVAILABILITY OF EDUCATION IN THE CONTEXT OF FULL- SCALE WAR

25 вересня 2015 року на історичному Саміт ООН було ухвалено Резолюцію «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року». Саме в ній були сформовані 17 Цілей сталого розвитку, спрямованого на економічне зростання поряд із раціональним природокористуванням та вирішенням соціальних проблем. На цей шлях Україна стала у 2017 році, у 2019 році концепція Сталого розвитку була визнана указом Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» єдино можливим «шляхом розвитку вітчизняної економіки та суспільних інститутів задля забезпечення зростання рівня та якості життя громадян, додержання конституційних прав і свобод людини» (МОН, 2022).

Отримання якісної освіти є Ціллю №4 у переліку Резолюції. Реалізація кожної Цілі сталого розвитку (ЦРС) можлива за умови формування справедливого соціального розвитку, ефективного управління, екологічної рівноваги, сталої економіки, верховенства права та миру. Проте, згідно із останніми дослідженнями Інституту економіки і миру (Institute for Economics & Peace (IEP)), ми можемо спостерігати постійне погіршення глобального індексу миру (Global Peace Index) на світовому рівні. У 2022 році через економічну невизначеність, зумовлену пандемією COVID-19 та новим етапом російсько-української війни, в Україні індекс миролюбства впав найнижче за 15 років. На даний момент, Україна знаходиться на 153 місці з 163 досліджуваних країн, що на 17 пунктів нижче за показники минулого року (Global Peace Index, 2022).

Зв'язок ЦСР №16 «Мир та справедливість» із ЦСР №4 «Якісна освіта» є очевидним (Коренева, 2022) як і те, що військові дії відкинули українське суспільство від реформ, здійснених у сфері освіти протягом останніх років. Статистика руйнувань українських освітніх закладів за весь час військових дій (інтерактивна мапа saveschools.in.ua, 2022) свідчить про пошкодження 2767 закладів освіти (з них 43 - заклади вищої освіти), з яких 337 будівель було зруйновано повністю (5 з них - заклади вищої освіти).

Поряд із масштабним руйнуванням освітньої інфраструктури, сучасні реалії освітнього процесу пов'язані із наступними викликами:

1. Перманентною загрозою життю та здоров'ю учасників освітнього процесу. Обмеженням доступу до базових потреб людини.

2. Вимушеним масштабним переміщенням учасників освітнього процесу в межах України та за кордон.

3. Зменшенням видатків державного та місцевих бюджетів на освіту.

4. Втратою управлінського освітнього контролю на територіях, що потрапили під тимчасову окупацію або перебувають у зоні активних військових дій; насильницькою переорієнтацією українських здобувачів освіти на російські навчальні програми, підручники, примусовий перехід на російську мову навчання.

5. Загостренням проблеми забезпечення доступу до освіти українським школярам та студентам, порушення безперервності освітнього процесу. (МОН, 2022).

Згідно із первинним звітом про проведення оцінювання потреб фахової передвищої та вищої освіти України станом на 10 серпня 2022 року 24 тисячі студентів не відновили навчання. Основними перешкодами, що стають на заваді доступу студентів до навчання є:

1. Відсутність підключення до Інтернету - 79%

2. Безпекова ситуація - 46%

3. Відсутність технічних засобів - 39%

4. Необхідність працювати - 28%

5. Погіршення психологічного самопочуття - 15%

6. Перевантаження доглядом та домашніми обов'язками - 8% (МОН, 2022).

Для подолання ключових перешкод Міністерство освіти та науки, спільно із ЗВО України та міжнародними організаціями пропонує низку рекомендацій та розпоряджень. Протягом першого місяця військової інтервенції росії у частині областей України відновлюють навчання, його формат кожен заклад освіти визначає самостійно (очний, змішаний, дистанційний, екстернат). Для підтримки безперервного освітнього процесу підключається ІТ-галузь: сервери університетів переносять у хмарні сховища, оптимізується інфраструктура ЗВО, дистанційний доступ до освітніх послуг. Частина університетів із окупованих територій та зон особливої небезпеки переміщено у безпечні області. Внутрішньо переміщені студенти долучаються до онлайн-навчання по програмі внутрішньої академічної мобільності. Для студентів, які перебувають у ЗСУ рекомендовано особливі умови навчання: індивідуальні графіки, академічні відпустки. Для студентів, науковців та викладачів, вимушено переміщених закордон, іноземні освітні інституції пропонують різні варіанти адаптації: від продовження навчання, програм обміну до відтермінування оплати, додаткової фінансової підтримки. Зі сторони України вони отримують можливість навчатись та працювати за підтримки Українського глобального університету (Ukrainian Global University, UGU),

метою якого координація, адаптація та надання доступу українцям до провідного європейського освітнього та дослідницького середовища.

Посилюється участь українських студентів та викладачів у програмах академічної мобільності «Еразмус+». Українська сторона надає запит на проведення дослідження щодо зміни статусу із країни-партнера на програмну країну. Українські ВЗО співпрацюють з світовими університетами по програмі «eTwinning». Науковці отримують доступ до низки провідних баз даних (Web of Science, Scopus, Research4life та ін.).

Черговим викликом освітньому процесу стало масштабне ураження об'єктів критичної інфраструктури, що призвело на перманентних аварійних відключень електроенергії у всіх областях України. Наразі, відсутність електрики та постійні обстріли є чи не найбільшою перепорою до прийняттого рівня доступності освіти. На заваді стоїть також психологічний стан здобувачів та надавачів освітніх послуг.

Разом з тим, критична ситуація вимагає негайних дій і проблеми, які переслідують українську освіту в останні роки (брак цифровізації, застарілі методи навчання, недосконалий контроль знань, слабка академічна доброчесність) доводиться вирішувати у негайному порядку. Важливо, що у такий складний час перед Україною відкрились унікальні можливості отримати живий досвід, який пропонує міжнародна академічна спільнота, допомогу у реформуванні застарілих методів та інструментів навчання, розбудові системи взаємозв'язків, які допоможуть українським ЗВО стати частиною європейського освітнього простору.

Перелік використаної літератури:

1. Інформаційно-аналітичний збірник “Освіта України в умовах воєнного стану”. URL: <https://mon.gov.ua/serpneva-konferencia/2022.pdf>
2. Коренева І. М. Вплив війни росії в Україні на досягнення цілі сталого розвитку № 4 «Якісна освіта» та взаємодія з ЦСР № 16 «Мир та справедливість». Conference: Освіта і наука XXI століття : матеріали звітної науково-практичної конференції викладачів. 2022. С. 92–94.
3. Оприлюднено первинний аналіз оцінювання потреб фахової перед вищої та вищої освіти України. Міністерство освіти і науки України, 2022. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/opriyudneno-pervinnij-analiz-ocinyuvannya-potreb-fahovoyi-peredvishoyi-ta-vishoyi-osviti-ukrayini>
4. Як діяти далі: Громаді про сталий розвиток. URL: <https://vumonline.ua/course/how-to-proceed-sustainable-development-for-communities/>
5. Global Peace Index 2022. URL: <https://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2022/06/GPI-2022-web.pdf>